

Питання забезпечення доступності маломобільних груп населення до об'єктів житлово-цивільного призначення

Демократизація суспільства України, інтеграція її до європейського та світового співтовариства знаходиться в прямій залежності від реалій цілісності та системності здобутків у різних напрямках життя країни. Державна турбота про людей з обмеженими фізичними можливостями є мірилом її соціального руху вперед, свідченням рівня цивілізованості.

У 1993 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла „Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів”, які базуються на основних міжнародних правових актах і констатують необхідність реалізації заходів щодо забезпечення інвалідам рівних можливостями з іншими мешканцями, в тому числі і доступності до житла, будинків і споруд громадського обслуговування, місць роботи та відпочинку. Чинне законодавство України, також відповідає положенням „Стандартних правил.....” щодо маломобільних груп населення (далі – МГН) [1].

До категорії маломобільних груп населення слід відносити інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату, вадами зору і дефектами слуху, а також осіб похилого віку і тимчасово непрацездатних. Під цим розуміється організація безбар'єрного архітектурного середовища для потреб МГН без обмежень.

Перелік об'єктів (будинків, споруд, приміщень, місць обслуговування), доступних маломобільним відвідувачам, повинен встановлюватися завданням на проектування, що затверджується у встановленому порядку за узгодженням з територіальними органами соціального захисту населення з урахуванням думки громадських об'єднань інвалідів.

Будинки спеціалізованих закладів для інвалідів і осіб похилого віку повинні проектуватися за спеціальними нормами – ДБН „Заклади соціального захисту населення”, які розроблені у ВАТ „КиївЗНДІЕП” і готуються до введення в дію у 2007 році. Необхідність і ступінь (форми) адаптації будинків, які мають історичну, художню або архітектурну цінність до доступності МГН повинні узгоджуватися з органами охорони пам’яток історії та культури відповідного рівня.

На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної практики проектування, будівництва та експлуатації житлових та громадських будинків і споруд, а також з урахуванням досвіду експериментального проектування та реконструкції об’єктів з організацією доступності МГН [2-13] автором запропоновано, що за ступенем значущості критерії організації безбар’єрного архітектурного середовища повинні мати такий порядок пріоритетів: доступність, безпека, інформативність і зручність.

Так, критерій доступності повинен містити вимоги:

до можливості безперешкодного і зручного руху маломобільних відвідувачів земельною ділянкою або закладом обслуговування;

до входів до будинків;

до дверних і відкритих прорізів;

до безперешкодного руху комунікаційними шляхами, приміщеннями і просторами як у будинку, так і на земельній ділянці;

до можливості своєчасно скористатися місцями відпочинку, очікування і попутного обслуговування;

щодо проходів до різного обладнання і меблів;

до ширини внутрішніх сходів.

Під безпекою слід розуміти можливість безперешкодного проживання у житловому будинку, відвідування об’єктів обслуговування без ризику бути травмованим будь-яким чином або заподіяти шкоду своєму майну, будинку, споруді чи обладнанню. Це стосується розміщення вхідних площадок, сходів і підйомних

пристроїв та їх захист від атмосферних опадів; шляхів руху маломобільних відвідувачів усередині будинку, а також матеріалів для огорожень, дверей і т. ін.

Основні вимоги критерію безпеки складаються з:

можливості уникати травм, поранення, каліцтва, надмірної втомлюваності і т. ін. через властивості архітектурного середовища будинку;

можливості своєчасного розпізнавання і реагування на місця і зони ризику;

уникнення місць перехрещення шляхів руху, які погано сприймаються;

попередження мешканців житлових будинків, відвідувачів про зони, які становлять потенційну небезпеку;

виключення помилкових ефектів сприйняття середовища, яке провокує ситуацію ризику.

До вимог критерію інформативності рекомендується включити:

своєчасне розпізнавання орієнтирів у архітектурному середовищі будинків;

точну ідентифікацію свого місця знаходження і місць, які є метою відвідування;

використання засобів інформування, які відповідають особливостям різноманітних груп споживачів;

можливість ефективної орієнтації відвідувачів як у світлий, так і в темний час доби;

скорочення часу і зусиль на отримання необхідної інформації;

можливість мати безперервну інформативну підтримку на усьому шляху руху будинком.

Розміщення і характер використання елементів інформаційного забезпечення потребують врахування:

відстані, з якої повідомлення може бути ефективно сприйняте;

кутів поля огляду, зручні для сприйняття інформації глядачем;

ясного зображення і контрастність, а при необхідності – рельєфність зображення;

відповідність застосованих символів або пластичних прийомів загально-прийняттого значення;

виключення перешкод сприйняття інформаційних засобів.

Критерій зручності рекомендується формувати на основі таких вимог:

створення умов для комфортного проживання мешканців житлових будинків, для мінімальних витрат часу і зусиль на задоволення своїх потреб відвідувача об'єктів обслуговування;

забезпечення своєчасної можливості відпочинку, очікування і додаткового обслуговування;

забезпечення умов для компенсації зусиль, які були витрачені під час руху і отримання послуг;

підвищення якості обслуговування через його концентрацію у просторі будинку;

збільшення асортименту послуг з урахуванням стану здоров'я відвідувачів за рахунок створення додаткових умов, які допомагають відвідувачеві в отриманні необхідного обслуговування.

Найменшою межею зручності слід вважати створений рівень, при яких житлові умови та рівень обслуговування не може бути визначений дискомфортом (незручним).

Нормалізацію зазначених пріоритетів пропонується запроваджувати на основі ДБН В.2.2-17:2006 „Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення”*, які набули чинності з 1 травня

* Авторський колектив розробників: ВАТ „КиївЗНДІЕП” – Куцевич В.В., д-р. архіт. (керівник), архітектори Чернядьєва І.І., Губов Б.М., Гершкович В.Ф., канд. техн. наук, інженери Крапівін І.М., Польчук Б.Г., за участю: Інституту гігієни та медичної екології ім. О.М.Марзеєва АМН України – Акіменко В.Я., д-р. мед. наук, Янко Н.М., канд. мед. наук; УкрНДІ пожежної безпеки МНС України – Сізіков О.О., канд. техн. наук, Харченко І.О., канд. техн. наук, інженер Сокол В.Г.; Державного департаменту пожежної безпеки МНС України – інженери Кріса І.Я., Євсеєнко О.О., Мартинов О.П., Мусячук С.В.; Національної Асамблеї інвалідів України – Сушкевич В.М., Грибальський Я.В.

2007 року і введені на заміну ще радянського ВСН 62-91 „Проектирование среды жизнедеятельности с учетом потребностей инвалидов и маломобильных групп населения”.

Новий нормативний документ поширюється на проектування та реконструкцію цивільних (житлових та громадських) будинків і споруд з урахуванням можливостей маломобільних груп населення. Даються вимоги щодо проектування, функціонально-планувальних елементів будинків і споруд, їхніх земельних ділянок, а також їх інформаційного та інженерного обладнання. Вимоги цих Норм не поширюються на будинки спеціалізованих закладів для постійного і тимчасового проживання інвалідів і людей старшої вікової групи на умовах опіки, стаціонари лікувальних закладів і аналогічні установи, призначені для обслуговування і постійного перебування даних категорій населення, а також на житлові будинки для однієї сім'ї. Він призначається для проектних, будівельних та експлуатаційних організацій, а також Міністерств і відомств.

ДБН складається з 7 розділів, в яких послідовно розглядаються сфера застосування, нормативні посилання, терміни та визначення понять, загальні положення, вимоги до земельних ділянок, загальні вимоги до будинків і споруд, які включають:

- входи та шляхи руху;
- сходи і пандуси;
- ліфти і підйомники;
- шляхи евакуації;
- внутрішнє обладнання;
- санітарно-гігієнічні приміщення;

особливі вимоги до середовища життєдіяльності МГН, які включають:

- житлові будинки і приміщення;
- зони обслуговування відвідувачів у громадських будинках;
- робочі місця.

У додатках А, Б, В наводяться: розрахунок рівня пожежної безпеки маломобільних груп населення (таблиці А.1 та А.2); розрахунок кількості ліфтів, необхідних для порятунку інвалідів із зони безпеки, та бібліографія.

Порівняно до ВСН 62-91 ДБН В.2.2-17:2006 містить:

- сучасні вимоги щодо організації земельних ділянок, де враховуються:

- різні види тактильних засобів на пішохідних шляхах руху для людей з вадами зору;

- нові вимоги до автостоянок;

- сучасні положення щодо:

- пожежобезпечних вимог до влаштування сходів і пандусів та їхніх конструктивних рішень;

- вимоги до світлової та звукової інформуючої сигналізації ліфтів та підйомників;

- застосування опоряджувальних матеріалів для організації шляхів евакуації та пожежобезпечних зон;

- нові вимоги до проектування санітарно-гігієнічних приміщень:

- визначені розміри санітарно-гігієнічних приміщень для індивідуального користування в житлових будинках та геометричних параметрів зон, якими користуються інваліди, у тому числі на кріслах-колясках, і санітарно-гігієнічних приміщень громадських будинків;

- запропоновані індивідуальні шафи для зберігання одягу інвалідів, що користуються кріслом-коляскою, у роздягальнях спортзалів;

- визначена ширина проходів між рядами санітарно-гігієнічного обладнання;

- наведені сучасні вимоги щодо інженерного обладнання будинків і споруд;

- вимоги щодо пожежної безпеки;

- запропоновані вимоги до зон обслуговування відвідувачів у громадських будинках:

- до організації місць для інвалідів-колясочників та осіб з дефектами слуху в культурно-видовищних закладах;

- до систем індивідуального прослуховування в аудиторіях та лекційних залах;

- до розміщення, площі та організації робочих місць та робочих зон МГН.

Не дивлячись на те, що в наш час діють більше 10 нормативних документів (ДБН, СНиП тощо) [14-25] на даний час найбільш слабкою і відсталою ланкою залишається діяльність, безпосередньо пов'язана з роботою архітекторів, проектувальників, сферою управління, розвитком міст та інших населених пунктів, міською інфраструктурою, благоустроєм і обладнанням міського простору, плануванням і обладнанням будинків і споруд, інформаційних і орієнтувальних просторів. Справа в тому, що в більшості своїй вимоги, які зазначені в діючих нормативних документах, не виконуються проектувальниками, а частіше інвесторами і замовниками проектів. Правда, є надія на те, що відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.11.2005 р., № 444-р „Про затвердження плану додаткових заходів щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями” затверджено Типове положення про комітети забезпечення доступності інвалідів та інших маломобільних груп населення до об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури. Основними завданнями цих комітетів є забезпечення та здійснення громадського контролю щодо відповідності житла, громадських і виробничих будинків, а також інших будівель і споруд, дорожньо-тротуарної мережі, транспорту, засобів зв'язку та інформації, території населених пунктів вимогам чинних будівельних норм. Діяльність таких комітетів дозволить контролювати і наглядати за виконанням вимог діючих нормативних

документів у ході приймання закінчених будівництвом і введенням в експлуатацію об'єктів житлово-цивільного призначення.

Крім того, із зазначеного питання законодавством України визначені необхідні рішення щодо застосування штрафних санкцій місцевими органами виконавчої влади згідно із Законом України „Про місцеве самоврядування”, зокрема щодо порушення будівельних норм.

Широке застосування законодавчих та нормативних документів з питань формування максимально зручних умов життєдіяльності маломобільних груп населення – це один із критеріїв на шляху України до Європейського Союзу.

Література

1. Закон України від 21 березня 1991 р., № 875-ХІІ, глава V „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні”; Програма забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення // Будівництво і стандартизація. – К., 2003, - № 3. – С.34-40; Указ Президента України від 1 травня 2005 р., № 900/2005 „Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями” та ін.

2. Бармашина Л.М Формування середовища життєдіяльності для маломобільних груп населення. – К.: Союз-реклама, 2000. – 89 с.

3. Бармашина Л., Савонюк Т., Склярєнко Ю. Принципи формування та адаптації дошкільних та навчальних закладів з урахуванням потреб інвалідів // Теорія та історія архітектури і містобудування. – К.: НДІТІАМ, 2002. - Вип. 5. – С.348-351.

4. Дончак І.О., Лінда С.М. Пристосування житлового середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями // Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. – 127 с.

5. Скляренко Ю. Створення середовища життєдіяльності для інвалідів – це перехід до більш високого рівня комфорту для всіх людей // Вісник НУ „Львівська політехніка”. Архітектура, 2004. - № 505. – С. 306.

6. Родик Я.С. Особенности формирования городской среды для людей с ограниченными физическими возможностями // Научный вестник строительства: Сб. ст. – Харьков: ХУТУСА ХОТВ АБУ, 2005. - № 30. – т.1. – С. 44-51.

7. Куцевич В.В. Проектування середовища життєдіяльності з урахуванням потреб інвалідів // Будівництво України., 1999. – № 3. – С.5-11.

8. Куцевич В.В. Вопросы формирования безбарьерной среды жизнедеятельности // Жилищное строительство. – М., 2001. - № 5. – С.13-15.

9. Куцевич В.В. Вопросы формирования нормативной базы проектирования гражданских зданий с учетом потребностей людей с ограниченными физическими возможностями // Новини науки Придніпров'я. Серія: Архітектура і містобудування. – Дніпропетровськ: Рекламно-видавниче агентство „Дніпро-VAL”. – 2005. - № 1. – С.17-20.

10. Страшнова В.Г. Современное жилище для инвалидов. Какое оно? // Жилищное строительство. – 2002.- № 10. – С.26-27.

11. Нормали планировочных архитектурно-планировочных элементов жилых и общественных зданий с учетом возможностей инвалидов. Пособие по проектированию / Под ред. В.В.Куцевича. – К.: КиевЗНИИЭП, 1999. – 85 с.

12. Könkkölä. Ongelma vaihaaste? Julkisten rakennusten Liikkumisesteiden poistaminen. – Helsinki, 1997. – 154 s.

13. Månsson K. Bygg för alla. – Stockholm, 1999. – 164 s.

14. ВСН 62-91 „Проектирование среды жизнедеятельности с учетом потребностей инвалидов и маломобильных групп населения”.

15. ДБН 360-92** „Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень”.

16. ДБН В.2.3-4-2000 „Споруди транспорту. Автомобільні дороги”.

17. ДБН В.2.3-5-2001 „Споруди транспорту. Вулиці та дороги населених пунктів”.
18. ДБН В.2.2-9-99 „Громадські будинки та споруди. Основні положення”.
19. ДБН В.2.2-10-2001 „Заклади охорони здоров’я”.
20. ДБН В.2.2-13-2003 „Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди”.
21. ДБН В.2.2-15-2005 „Житлові будинки. Основні положення”.
22. ДБН В.2.2-16-2005 „Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади”.
23. ДБН 363-92 „Житлові будинки для осіб похилого віку сільської місцевості України”.
24. СНиП 2.09.04-87 „Административные и бытовые здания” (змiна № 1).
25. ВБН В.2.2-ЦЗН-2004 „Центри зайнятості населення базового рівня”.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы организации безбарьерной среды маломобильных групп населения. Даются рекомендации по обеспечению доступности инвалидов к жилым и общественным зданиям.

Summary

The questions of organization of barrier free environment for the disabled people are considered in the article.

Recommendations of the providing the accessibility for disabled people to residential and public building are given.

Ключевые слова

Безбарьерная архитектурная среда, маломобильные группы населения, доступность, безопасность, информативность, удобство.

Key words

Disabled people, barrier free environment, accessibility, safety, informative, comfort

Відомості про автора

Куцевич Вадим Володимирович, доктор архітектури, професор КНУБА, директор з питань наукової діяльності ВАТ „КиївЗНДІЕП”, 03127, м.Київ, вул. В.Дубініна,1, кв.1, тел. роб.: 286 24 09.